

ספר
אאלפך
חבמה

בלבני משכן אבנה

אוצר האותיות

תורת שעשועים

אות א
אב - אביון

© כל הזכויות שמורות
מהדורה ראשונה
אלול תשפ"ד

מערכת

'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים
9134100

קו ישיר לשמיעת
שיעורי הרב שליט"א
ב'קול הלשון':
ישראל 073.295.1245
USA 605.313.6660

לשמיעת שיעורי הרב
שליט"א מסודרים לפי
צירופי א-ב
מקשיים 1 (עברית)
<< מקשיים 12
(אוצר האותיות)

רכישת ספרי הרב:

- + ספרי מאה שערים, רח' מאה שערים 15, ירושלים 02.502.2567
- + הפצת ספרי קודש, רח' דוד 2, ירושלים. 02.623.0294
- + books2270@gmail.com

תוכן העניינים

הקדמה יא

מבוא יא

ערכי לשון הקודש

אב

מרור עבודת ה' יט

אבינו, מלכנו יט
מדרגת 'אב' בכללות • שתי מדרגות ב'אב' • שתי המדרגות הנ"ל באב כפשוטו,
וביחס לאבינו שבשמים • אם כבנים אם כעבדים • התגלות מדרגת 'אב' בראש השנה
ויו"כ • בניית הקשר ל'אב' בנפש

ברכת אבות כה
תפילות - אבות תקנום • תורת אבות • מזכירין אבות (ואמהות) • על אבותינו ועלינו
• חסדי אבות

מרור המחשבה לב

אב - שורש וביאור לב
ביאור תואר 'אב' • ביאור תיבת 'אב' • אבה • אָבּוּ - אָבָא • ראש ומנהיג • אם •
מלך

אב דתיקון ואב דקלקול לח
תיקון וקלקול • אב דחכמה ודקליפה • קשר ויחס בין אב לבן • אבהות דישראל,
ואבהות דאומות העולם • כיבוד אב • חינוך

מדרגת 'אב' במהלך הדורות נא
אדם הראשון • נח • אברהם אבינו • יצחק אבינו • יעקב אבינו • שלושה אבות •
זכות אבות • יוסף • יציאת מצרים • משה • חטא העגל • עמלק • דוד • שלמה

רל"א שערים פב

מדור הקבלה פה

אב - סדר השתלשלות פה

אב - שורשי הסוגיא בקבלה צד

אבד

מדור עבודת ה' צט

השבת אבידה - צורת עבודתנו בעולם צט

מצות השבת אבידה • אבידה בשורש יצירת האדם • סיבת האבידה במציאות • שורש החטא - כשורש האבידה • תשובה - השבת אבידה • אבידת הנפש - אבידה המתבקשת • השבת אבידה - צורת הבריאה • שכחת התורה - מדרגת אבידה • שאלה ותשובה - השבת אבידת התורה • עשרת ימי תשובה • יום הכיפורים - השבה כללית • דוד המלך ומשיח - מאבידה למציאה • מדרגת 'אבדון' • שורש והרכבה, בבריאה ובקלוקל • 'לשרש אחריה' - בנפש

מדור המחשבה קי

אבד - שורש וביאור קי

מדרגות 'אבד' 'אבוד' ו'אבדון' • מדרגות נוספות ב'אבידה' • סיבות ושרשי האבידה • 'אבד' - ביאור שורש המילה

אבידה במהלך הבריאה קטז

ענין האבידה מושרש בבריאה • אדם הראשון ואבידתו • חטא אדם הראשון • עונש הנחש • עונש האדם בפרנסה • השפעה בעולם הזה בבחינת 'אבידה' • עוד בענין הקשר שבין פרנסת האדם למזונותיו של נחש • אבידת אדם הראשון - שורש לאבידת ממון • אבידה בכללות הבריאה ויסודותיה • אבידה במים • טבילה ובית המקדש - תיקון אבידת המים

מיתה - איבוד נפש קל

תואר 'אבידה' למיתה • אבידה כללית ופרטית • מיתה - אבידה למת עצמו • אבידת קבר • צדיק אבד, לדורו אבד • מיתת רשעים • המאבד נפש מישראל • מצורע - בדד ישב

אבידת נשמה קמג

ירידת הנשמה לעולם • דרך ירידה • גלגול - השבת אבידה • חטא - אבידת דעת

חכמה

תוכן העניינים

אאלפך

• אבידת התורה • אבידת 'הונה של תורה' • אברה האמונה • עומק האבידה
בטומאה, וכנגדה פירטי תיקון והשבה בקדושה • תשובה • יום הכיפורים • בית
המקדש • מקדש - לכם לזיכרון • אבידה בקרבנות • אבידת חלק בגן עדן או בעולם
הבא • אבידת ממון והשבתה - כחטא ותשובה

כח העין קסח
אבידה - דבר שנתעלם מן העין • עין - שורש החטא • נפילת כח העין בבריאה -
ותיקונו בעולם הבא • אובד עצות • עין הרע • נגד שמא - אבד שמיה • אבידת
התורה

פיזור, פירוד, ונטיה קפא
פיזור ונטיה מהמרכז - מסיבות האבידה • חטא - מפוזר ומפורד • גלות - זוריתים
בארצות • יום הכיפורים - השבת האבידה • שבת - כח הכללות • מועד - אור
הגאולה • משכן וביהמ"ק - שער השמים • גט - כריתות והפסקה

אבידה במדרגה רביעית קצה
המספר ארבע - מושרש בצורת הבריאה • אדם הראשון ואבידתו • קין והבל •
אברהם אבינו, ולוט • יעקב ועשיו • יוסף • גלות מצרים • משה רבינו • אהרן •
עמלק • דוד המלך

רל"א שערים רטז

מרדור הקבלה ריח

אבד - סדר השתלשלות ריח

אבד - שורשי הסוגיא בקבלה רכד

אבה

מרדור עבודת ה' רכט

חיים ברצונו - דביקות ברצון ה' רכט
אבה - שורש הרצון • רצון עליון ורצון תחתון • אפקיה רחמנא בלשון נגיעה •
'סתים וגליא' - בקב"ה אורייתא וישראל • כיצד להגיע לעומק הרצון שבנפש

מרדור המחשבה רלה

אבה - שורש וביאור רלה

אבה - רצון • רצון סתום ורצון נגלה • אבה - משורש 'אב' • אבה - אהבה - תאוה

חכמה

תוכן העניינים

אאלפך

• רצון - רץ - צר • רצון - רץ - במדרגת 'אב' • חטא אדם הראשון - שינוי בגילוי הרצון • מדרגות אבה - רצון • אבה - עולם שנה נפש

'אבה' בקומת ישראל רנ

ראשית התגלות 'אבה' אצל אברהם ויצחק • 'אבה' בארץ ישראל

ביאורי מקראות רנו

ולא תאבו לשמוע לי • לא אבה ה' השחיתך • מסית - לא תאבה לו • לא אבה יבמי • לא יאבה ה' סלוח

רל"א שערים רס

מרור הקבלה רסב

אבה - סדר השתלשלות רסב

אבה - שורשי הסוגיא בקבלה רסט

אבוי

מרור עבודת ה' רעג

אבוי - השתוקקות להידבק באבינו שבשמים רעג

אבוי אוי וי - לשונות צעקה • אבוי - צעקה לאב • צורת הבריאה - שורשים וענפים • תפיסת שורש וענף במהלכי המוחין • תפיסת שורש וענף בלב • תפיסת שורש וענף בקומת כנסת ישראל • תפיסת הקטן את נפשו התחתונה - כ'שורש' • החיים בעיניים הגשמיות - ענפים שנרמים כשורשים • תפיסת גדלות של שורשים וענפים • התפיסה הפנימית - חיים במקום השורש • עליה מענף לשורש • 'אבוי' - הכאב בהמצאות בענף בלי חיבור לשורש • אבוי - השתוקקות לחיבור לתורה • צעקת הנשמות 'אבוי'

מרור המחשבה רפו

אבוי - צעקה על חסרון והעדר רפו

אבוי - אָב וַי צעקה על העלם האבהות • שתי בחינות באבוי - צעקת האב וצעקת הבן • אביון - 'אבוי' על אבוד ממונו • צעקת האב והבן באיבוד הממון • אבוי - על יסורים וצער • מכח צעקת אבוי, מתחבר ל'אב'

אאלפך

תוכן העניינים

חכמה

קלקול ותיקון 'אבוי' במהלך הבריאה רצ

אבוי בקלקול ולעומתו בתיקון • אבוי בשורש הבריאה • אבוי בחורבן בית המקדש
• 'אבוי' ביוסף שתיקן חטא אדם הראשון • במכירת יוסף נמצאו ג' בחינות - וי,
אוי ואבוי • וי' ביוסף - קלקול ותיקון • 'אבוי' במיתת נדב ואביהוא - קלקול ותיקון
שורש 'אבוי' - ביין רצו

שלשה אופנים של תיקון וקלקול ביין • יין דקלקול, המביא ל'אבוי' וחסרון • יין
דתיקון - י"ג 'ווי' של חיבור • יין המשומר בענביו • יין הבא ע"י 'אבוי' ויין המביא
ל'אבוי' • כוס ישועות של דוד המלך • השייכות בין יין לצעקת 'אבוי' ל'אב'

רל"א שערם דש

מדור הקבלה שי

אבוי - סדר השתלשלות שי

אבוי - שורשי הסוגיא בקבלה שיח

אבוס

מדור עבודת ה' שכג

עבודת האכילה - אכל דין שכג

אבוס - אכילה מעבר לכמות הראויה • צורת אדם - עצם הנפש ולבושיה • השלמת
צורת אדם - צירוף לחלקיו שחוצה לו • שורש האכילה, צירוף חלקי האדם שחוצה
לו • להחזיר ג' חלקי הלבוש של האדם - הוא פעולת זיווג • אכילה - פעולת זיווג
• שורש האכילה המתוקנת מתגלה במן - אכילת אדם את חלקו שלו • אכילת המן
- לחם הנבלע באיברים, אכילה מעץ החיים • הקלקול באכילת עץ הדעת היא
האכילה המיותרת - ומשם נשרש • האכילה שבידינו - אכילה מעץ הדעת טוב ורע
• שורש כח התאווה לתוספת - מחמת האכילה מעץ הדעת • אכילה של אביסה
'כפליים' שבנפש - בקדושה ובקלקול • שורש הכפל בקלקול - כח תאוותו טוב ורע
מעורבים • אופן התיקון לאכילה הכפולה - אכילה פחותה • לחם - לשון מלחמה
בין שתי כוחות הנפש זה לעומת זה • תיקון נוסף - אכילה בהפסקות • אכילה -
הולך אצל זיווג, הפסקת אכילה - זיווגו בא אצלו • שיעור הפסקת האכילה - כדי
השקטת תאוותו למאכל • המאכל המשתוקק אליו - חלקו שלו • אכילה מתוקנת -
אכילת חלקו שלו • המאכל מחלקו שלו - חלקי התורה ששייכים לו • עבודה בצירוף
לתפילה

מדור המחשבה שלז

אבוס - שורש וביאור שלז

'אבוס'-מקור השפע, 'אביסה'-מהלכי ההשפעה • אבוס - 'אב' רצון שורש ההשפעה, מבאר ב' אופנים לגילוי רצון המשפיע • שורש ההשפעה מהאין סוף • אבוס בקלקול- מקום תערוכת

'ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו' שמ

סדר ההשפעה כשמכירים ב'אבוס בעליו', ולהפך ח"ו • כשמכיר אבוס בעליו השפעת טל מהשמים, וכשחוטא מתהפך לל"ט • מלקין בשתי רצועות של חמור כנגד נפילתו משתי מדרגות שלא הכיר • ע"י לט מלקות חוזר לקבל טל השמים ומכיר באבוס בעליו

אביסה שמג

אביסה - השפעה למעלה מגבולות הכלי • אביסה - אכילה כפולה למעלה מגבולות הכלי • אין סוף המקיף - שורש האבוס ולכן זה למעלה מגבולות הכלי • ב' אופנים למהלכי ההשפעה מהסובב • ברבורים אבוסים בסעודת שלמה • תרנגול - עיגול וסובב • מחלוקת רב ושמואל באופן ההשפעה של הסובב לפנימי • האכילה הכפולה בקלקול היא הפירוד בין גוף לנשמה

אבוס ואביסה מצד התיקון שמח

תיקון האבוס ע"י התורה • התיקון לאביסה והאכילה יתירה הוא בשבת קודש • שבת - תיקון האביסה והכפל מצד הזיווג • ברבורים אבוסים - אבוס דחול ואבוס דשבת • אכילה כפולה בערב יום הכיפורים תיקון לאביסה • ע"י האביסה נעשה בנין • ישראל לא ידע עמי לא התבונן - ביטול בנין דקדושה ע"י חטא העגל

אבוס ואביסה במהלכי קלקול ותיקון בסדר העולם שנה

אדם הראשון בחטאו קלקל את האבוס דקדושה • אדם הראשון חטא והכניס עפרורית לאבוס ע"י שעירב טוב ורע • עונשו של אדם הראשון כנגד התערוכת שבאבוס • ע"י החטא ירד האדם למדריגת בהמה - אני וחמורי נאכל באבוס אחד • ע"י החטא נתהפך עץ הדעת מחטה לשעורה שהוא מאכל בהמה • קודם החטא מדרגת אבוס - סובב, ע"י החטא נפל מ'אב' ל'יס' גי' יון • אביסה בחטא אדם הראשון • אב-וס נפל מאבה לתאוה- לעומת זה אברהם מתקן ונותן אבוס לאחרים • חטא אדה"ר שהקדים זיווגו, האשה היא הסובב והכפל שלו • אני וחמורי נאכל באבוס אחד - עומק הפגם הוא ב'דעת' • חטא העגל מכח ריבוי השפע ופגם האביסה • עשו שייך לאביסה דקלקול - הלעיטני נא • אביסה בגרון הוא חלקו של עשו • יעקב פיו מלא בדברי תורה לעומת אביסה דעשו • יוסף שייך לתיקון פגם האבוס של אדם הראשון • תיקון האביסה שמתגלה אצל יוסף • מקום אבוס דקדושה בעולם - בית המקדש • חורבן הבית ע"י קלקול האבוס • אבוס דקלקול - עגל הזהב

חכמה

תוכן העניינים

אאלפך

ומזבחות בלעם • אבוס ואביסה דתיקון בארץ ישראל- ובקלקול הוא יבוסי • גילוי
אבוס כמקיף וסובב הוא בירושלים • מקום אבוס דקלקול הוא במצרים • גילוי
הסובב בגאולת מצרים וענין האביסה

החילוק ב'אבוס' בין ישראל לאומות העולם.....שעב

אביסה של מעיים – אומות העולם, אביסה דפה - ישראל • אביסה דפה – עשו
וסנחריב • שורש השפע לאומות העולם ע"י ישראל • כאשר אין האומות מכירים
ששורש השפע מישראל נעשים אבוס לישראל • ישראל מכח שעוסקים בתורה זוכים
לאכול בריוח מאומות העולם

רל"א שערים.....שעה

מדור הקבלה.....שפד

אבוס - סדר השתלשלות.....שפד

אבוס - שורשי הסוגיא בקבלה.....שצב

אבטיח

מדור עבודת ה'.....שצז

בזאת אני בוטח.....שצז

אבטיח - בטחון • שתי מדרגות בבטחון • עלמא דפירודא • תורה ומצוות - ישראל
ואומות העולם • ביטחון בבחינת אחד או שנים • בירור תפיסת הנפש בעבודת ה'

מדור המחשבה.....תג

אבטיח - קומת עשרה.....תג

פרי האבטיח • קומת עשרה • איחוד הקצוות - קומה שלימה • חטא אדם הראשון
• יוסף - תיקון שלא הושלם • מצרים - אבטיח דקלקול • יציאת מצרים ומתן תורה
- תיקון האבטיח • המתאווים לאבטיחים

רל"א שערים.....תיג

מדור הקבלה.....תטו

אבטיח - סדר השתלשלות.....תטו

אבטיח - שורשי הסוגיא בקבלה.....תכא

אביב

מדור עבודת ה' תכה

אביב - אב לקומת י"ב תכה

אביב - אב ל"ב • ששה צדדים שהם י"ב • כללות הי"ב - אחד

מדור המחשבה תל

אביב - איחוד אב ובן, שורש ופרי תל

השעורה אביב • אביב - אב • אבוב

אביב - י"ב, התפרטות ואיחוד תלב

י"ב - התפרטות הצורה המלאה • י"ב חדשי השנה • י"ב שבטי ישראל

אביב - תיקון מים ואש תלז

מצרים - מים דקלוקל • גאולת מצרים - שיתוף האש

רל"א שערים תלט

מדור הקבלה תמא

אביב - סדר השתלשלות תמא

אביב - שורשי הסוגיא בקבלה תנב

אביון

מדור עבודת ה' תנז

אביון - גדלות וקטנות המוחין תנז

שתי מדרגות באב - חכמה ורצון, וכנגדם אב - יון • מהות כח יון - ההתנגדות של גבול והקטנה, יון - י - ון הקטנה • ברצון שבנפש יש שתי אופנים של הקטנה - הקטנת המקבל והקטנת הקטנת הדברים באב - אבה, נקרא רצון רצ- ון • הקטנת הרצון בקומת נפש עליונה 'רצוא ושוב' • הקטנה של קליפת יון בקומת הרצון שהוא אבה, אב יון • הקטנת יון ב'אב' שהוא בחכמה - גדלות המוחין קטנות המוחין • עיקר הקטנת אב-יון היא ברצון ובכך נעשה גבול לחכמה וזהו עיקר אביון • חכמת

התורה בלי גבול רצון אין סוף, והשתלשלות למקבלים • חכמת יון – גבול של אב בחכמה • גדלות וקטנות • אביון דתיקון • מדרגת אב וכן בנפש האדם • גילוי אביון דתיקון לבטל קליפת יון • סדר העבודה במדרגת נשמת ישראל • סדר העבודה שמתגלה בבריאת האדם מדרגת עובר – מוחין דקטנות • העבודה לתיקון קומת 'אב' דרצון הוא גילוי הרצון בלתי גבול • העבודה לתיקון אב דחכמה בנפשו תלוי בעומק הרצון • חיבור אב וכן באביון • כלי האומנות לעבודה ותיקון הוא "עמל התורה" לעסוק מעט מעבר

מרור המחשבה תע

אביון – שורש וביאור תע

אביון - העדר • ג' בחינות העדר באביון • אביון – העדר, משורשי הבריאה • אביון - אני בו, יצירת האדם תחילתו בהעדר • אביון – דרגה התחתונה של עני • אביון – תאב לכל, בכללות ב' מדרגות • ב'אבה' התחתון שתי רצונות - באדם הם נשמה וגוף – חכמה עילאה • ג' מדריגות אביון מצד ה'תאב' • המדריגה העליונה של ה'תאב', אביון, נביא-ו • המדריגה התחתונה של ה'תאב', אביון - אני בו

אביון – העדר מצד הקלקול תעז

ההעדר שבאביון שורש החורבן • אביון - נביא-ו, העדר החיבור לעליון • רשימו - שורש הספק להעדר המציאות • אביון - בו אין – העדר מוחלט • אביון במצוות - העדר גמור • אביונות מוחלטת בלי רושם • מיתת צדיקים מכה שלא כתובה – העדר בלי רושם

אביון – העדר מצד תיקון תפד

אביון - אב וכן והי' היא השורש • ההעדר המוחלט שבאביון מצטרף לגילוי אב וכן • שלימות תיקון אביון דווקא מתוך ההעדר - 'מאשפות ירים אביון' • הטעם ש'מאשפות' זוכה ל'ירים' • 'מאשפות ירים אביון' למעלה ומקבל פנים חדשות • אביון – נביא בו, השתלשלות מעליון לתחתון שהוא מקום ההעדר • המשכת הנבואה מסירת התורה • אביון – אבה עליון למעלה מהבושה • גילוי בעולם לתיקון גמור ששולל העדר

אביון – 'תאב' תצ

צד הקלקול באביון - אביון במצוות • אביון – רצונו תלוי באחרים • אביון – 'אובה' (רוצה) ואינו מסתפק בחלקו • אביון- תאב והולך אחר תאוותו, רצון שפל • האביון דתיקון - תאב למדת 'כל' • תיקון אביון – לעלות מאביון-ל'אב' ונכלל הבן בשורשו שהוא האב • בתיקון יש התהפכות לאביון בשתי פנים • יעמוד לימין אביון - ההתגלות של העליה מכה 'אב עליון'

'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ'..... תצה

שורש אביון בבריאה – כשאין עושיין רצונו • שורש אביון כשעושים רצונו- מידת אהבה 'אבה' • 'אפס כי לא יהיה בך אביון' מצד האדם • 'אפס כי לא יהיה בך אביון' מצד הקב"ה • ע"י תיקון האביון מכבד את קונו • מת בחינת אביון, והאביון חשוב כמת, ותיקונו ע"י כבוד • אביונות גמורה בהסתלקות הנשמה הנקראת 'כבוד' מהגוף • מעלת הצדקה לתיקון האביון

אביון – עולם, שנה, נפש תקב

בחינות אביון שמתגלות בקומת העולם, קומת האדם, וקומת הזמן • אביון בקומת העולם - סדום • תיקון אביון בקומת העולם שנזכר בתורה • פישון - 'מאשפות ירים אביון' • 'אשר שם הבדלך ואבן השהם' - 'אבן' אביון דתיקון • פרי הצלף – אביונות בתיקונם • אביון בטלה ממנו צורת אדם, ולכך תאב ל'אני בו' • אביון – 'אב' למעלה מבושה, אביון 'אובה' למטה ממידת הבושה • 'קטנים' בחינת אביון • צלף בחינת קטן • אבטליון - אביון טל, תיקון האביון הקטן • טל מלאכות מצד האביון הקטן – ובשבת הוא תיקון • אביון בקומת האדם – מידת יסוד און-בי • האביונות מתגלה ביסוד 'אבר מת', וצמצום לטיפה חומרית • חכמה עילאה חכמה תתאה – מוחין וטיפה • צמצום החכמה למידת היסוד זה האביונות • 'ותפר האביונה' – 'תאב' בחלק התחתון מידת יסוד • תיקון 'האביונה', אברהם – אב מידת אהבה • 'ותפר האביונה' – אב אבה עליון • תיבת יוסף רומז לאביון • יוסף נקרא אביון • 'ואביון בעבור נעליים' – מידת האביון שאין לו כלום • העדר גמור שמתגלה ביוסף • מידת אביון ביוסף שנפל ממדרגת אב העליון והתחתון • תיקון אביון שמתגלה ביוסף • החיבור בין צד העליון שבאביון לצד התחתון הוא אביון אב-ובן והי' שהיא • תיקון אביון בכללות האדם מתגלה בדברי שכיב מרע - שמגלה נקודת • צוואה מצד אביון התחתון, דברי שכיב מצד העליון שמגלה 'אב ובן' • 'אבן מאסו הבנים' • אילפא ור' יוחנן - 'אפס כי לא יהיה בך אביון' 'כי לא יחדל אביון' • חודש אב – אביון מבחינת החורבן • אביון מצד ההעדר בחודש אב, אביון – אבל • ג' בחינות ההעדר שבאביון המתגלים בחודש אב • אביון מצד התאב בחודש אב- שהוא אב התחתון • אביון מצד התאב ל'כל' העליון שמתגלה בחודש אב • בקומת הזמן מתגלה אביון המתקן בשנה השביעית • שמיטה מידת האביונות • עיקר מאכל שביעית לאביון • שביעית בחינת שבת ומידת המלכות ולכך שייכת לאביון • האביון במדרגת שבע – שבע שמות • התיקון במאכל של שנה שביעית • בשמיטת כספים גילוי ב' דרגות של תיקון אביון העליון והתחתון • פרוזבול- נוטריקון פורים זבל זה, גילוי 'מאשפות ירים אביון' • תיקון אביון בקומת הזמן - פורים • גאולת מצרים בתוך מדרגת עני ואביון- מדרגת הזמן • גאולת פורים 'מאשפות ירים אביון' - אבה עליון למעלה מהזמן • גזירת המן על מקום האביון 'האבה עליון' • המן - אביון שצועק הב הב • מתנות לאביונים – תיקון האביון • שורש מתנות לאביונים - מחצית השקל תיקון האביון • 'מתנות לאביונים' כח החיבור של האביון התחתון עם העליון • מתנות

לאביונים- מידת אהבה אב עליון • גילוי הפיכת האביון בפורים • 'כל' הפושט יד
נותנים לו • בתחפוש מתגלה המקום העליון שלמעלה מהבושת

רל"א שערים תקלה

מרור הקבלה תקמ

אביון - סדר השתלשלות תקמ

אביון - שורשי הסוגיא בקבלה תקמט

ערכי הארמית

אארא תקנג

אבא תקנה

אבבית תקנו

אבגינס תקנז

אבוב תקנח

אבוברואה תקס

אבוורנקא תקסא

אבולא תקסב

אבונגר תקסד

אבוקה תקסה

אבט תקסז

אבטוסמוס תקסט

ערכי הקבלה

אבגית"ץ תקעג

הקדמה

אאלפך חכמה - ביאור ענין הספר

הגידו האתיות

'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ' (ברכות נה, א).

שורש בריאת שמים וארץ הן האותיות. כלומר, כל דבר הנראה לעינינו בבריאה הוא סוף ההשתלשלות שלו משרשו, ואנו רואים את ה'חיצוניות', שהיא סוף ההשתלשלות, כאשר לאמיתו של דבר הפנימיות שלו היא 'אותיות', שבהן נבראו שמים וארץ (ולפנים מהם יש את מדרגות טנ"ת [טעמים נקודות ותגין], אלא שהאותיות הן פנימיות עולמנו, עולם העשיה, והן 'כלים' למדרגות הטנ"ת, המצורפות לאותיות המשתלשלות מהן. עיין תיקו"ז סט, קד ע"א, קח ע"ב).

מבואר בספר יצירה (פ"ב מ"ה) שישנם רל"א שערים לצירופי אותיות האל"ף ב"ת (ענין זה יתבאר בהרחבה להלן במבוא). וברמז, 'כל אשר ברא אלקים לעשות' - סופי תיבות רל"א (ספר גימטריאות לרבי יהודה החסיד, בראשית י), דהיינו שבאותן רל"א שערים גנוזים וכלולים הבריאה וכל אשר בה.

וכך פירש הבעש"ט (בעש"ט עה"ת, בראשית מח. תניא, שער היחוד והאמונה פ"א) על מה שאמרו חז"ל (מדרש שוח"ט תהלים קיט, לו) על הפסוק 'לעולם ה' דברך נצב בשמים', אמר הקדוש ברוך הוא, על מה השמים עומדים, על אותו דבר שאמרתי יהי רקיע בתוך המים כו', ובאותו הדבר שברא אותן בו הם עומדים לעולם, ע"כ. כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע חס ושלום וחוזרות למקורן, היה כל השמים כאין ואפס ממש, והיה כלא היה כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע ממש. וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים. וזהו שכתב האר"י זצוקללה"ה (עי' עץ חיים שער נ פ"ב) שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר יש בחינת נפש וחיות רוחניות, דהיינו בחינת

התלבשות אותיות הדיבור מעשרה מאמרות, המחיות ומהוות את הדומם להיות יש, מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית, ואף שלא הזכר שם 'אבן' בעשרה מאמרות שבתורה, אף על פי כן נמשך חיות לאבן, על ידי צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות ברל"א שערים, עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהם צירוף שם 'אבן', והוא חיותו של האבן. וכן בכל הנבראים שבעולם, השמות שהם נקראים בהם בלשון הקודש, הן הן אותיות הדיבור המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה על ידי חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו, ע"כ (וזה מה שכתבו הספרים, ש'אות' היא מלשון 'אתא' א, בא, והיינו שהאותיות הן סוף השתלשלות הבריאה מריש כל דרגין).

זהו החילוק בין מדרגת 'מצוה' למדרגת 'תורה'. במעשה המצוה מתעסקים עם חפצא, שהוא הביטוי החיצוני, אך בתורה, בלימוד הלכות וגדרי המצוה לכל פרטיהן, מתעסקים עם פנימיות הענין (עיין עץ חיים, שער מ' דרוש ב). וכן כשאנו עוסקים בדיני שור שנגח את הפרה, הרי בפנימיות אנו עוסקים בהבנת שורש צירופי האותיות של השור והפרה. ולכן אמרו (ברכות סד, א) על תלמידי חכמים 'אל תקרי בניך אלא בוניך', שהם מתעסקים בבנינו של עולם כפשוטו (וכך אמרו בוהר תרומה קסא ע"ב, 'קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא').

ובאמת בתחילה (דייקא) יש ללמוד כל סוגיא וסוגיא כדרכה של תורה, גפ"ת, ראשונים ואחרונים, הדק היטב היטב הדק, כלליה פרטותיה ודקדוקיה, ולעמוד על כל דין ודין וכל פרט ופרט בגדרי הדין ובהסברתו, עד הלכה למעשה (וכמו שנתבאר בהרחבה בספר 'דע את תורתך - דרכי הלימוד'), וזהו לימוד מהחיצוניות לפנימיות. ואז צריך ללמוד גם מהפנימיות לחיצוניות, לראות ולהבין איך מהשורש משתלשלים ובאים כל הפרטים, והם מתאימים זה לזה, ויחדיו יהיו תמים אל ראשו.

בספר זה, יתבארו עניינים רבים בדרך של 'מפנימיות לחיצוניות', ויסודרו כסדר אותיות הא' ב', לפי שורשי המילים והערכים. ועיין להלן במבוא, ביאור נרחב על ענין שורשי האותיות, צירופיהן וחילופיהן.

א. במדרש (שהש"ר ה, א טז), 'אתא מרבכות קדש, ואות הוא בתוך רבכות קדש' (וראה עוד תוספות השלם, בראשית א, יד. מאירת עינים לר"י דמן עכו שמות טו, כו. ואדרת אליהו דברים יג, א). ועוד, א-ו-ת, התפשטות מא' ועד ת', באמצעות ו' המחברת (עיין ברית כהונת עולם, מאמר הסתר אסתר פרק לט, כלומר קומה שלימה של התפשטות, מראש ועד סוף).

אאלפך חכמה

ספר זה נקרא **אאלפך חכמה**, בו לוקטו ענייני חכמה הבנויים על תורת האותיות, לפי שורשיב האותיות, מתוך דברים שנאמרו ונכתבו באלפי שיעורים (בלמעלה מעשרים השנים האחרונות).

שם זה הוא על פי הפסוק "**הַחֵרֶשׁ וְאַאֲלֶפֶךָ חֲכָמָה**" (איוב לג, לג), כי בו רמוז אופן התגלות והתפשטות התורה ממקורה. שהנה כידוע התורה מתחילה באות ב"ת, 'בראשית', אף על פי שהאות הראשונה היא אל"ף. ולמרות שבתחילת התורה נעלמה האל"ף, כאמור, חזרה היא ונתגלתה ב'אנוכי' שבמתן תורה (אלפא ביתא דרבי עקיבא. זו"ח רות מט ע"א). וביאור הדבר, שהתגלות התורה, אף שהחלה בבריאת העולם, שהרי 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', עדיין נשאר בה עומק צפון ומכוסה, הרמוז בא', שהיא כנגד 'כתר עילאה' (עי' תיקו"ז ע, קכז ע"א), והוא לא נתגלה אלא במתן תורה.

ובעומק לפנים מעומק, גם האל"ף שהתגלתה, אינה גילוי גמור. ודבר זה רמוז בלשון '**אאלפך**' - שני אל"ף, 'אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר' (חגיגה י, א). והיינו ש'אל"ף' הן אותיות '**פלא**', מופלא ומכוסה (זוהר בלק קצג ע"ב. תיקו"ז ע, קלה ע"א), וה'אל"ף' שבתחילת האלפא ביתא מנוקדת בפתח, שהיא נקודת התחלת גילוי התורה הקדושה, אך עדיין גנוזה ונסתרת לפניו 'אל"ף' המנוקדת בקמץ ('אנוכי'), שהיא לשון קמיצה קפיצה וסגירה ('קמץ' - מסיטרא דכתר, דאיהו סתים כקמץ דאיהו סתים, ופת"ח - מסטרא דחכמה, דבה אתפתח ואתגלייא מחשבה סתימא'. תיקו"ז ע, קכט ע"ב), סוד תורה הקדומה שעדיין לא נתגלתה. והיא 'הפלאה לאיסור', לשון אסור וסגור. אך האל"ף הפתוחה היא 'הפלאה להיתר', שהיא פתוחה ומוכנה לכל (תורת המגיד, פר' מטות. מגיד דבריו ליעקב, אות קלח. וע"ע אוהב ישראל, בראשית, ד"ה ונהר, שהאל"ף הקמוצה נסתרת והולכת עם כל המבטאות, 'שאין שום אות שלא יחובר בה האל"ף, כי האל"ף היא הבהרת האותיות'. אבל האל"ף הנגלית במבטא, היא אל"ף פתוחה).

תורת שעשועים

בחינה נוספת של התגלות התורה רמוזה ב'אאלפך חכמה', והיא סוד התורה הקדומה (עי' פרדס רמונים שער ערכי הכינויים פכ"ב, ושל"ה בראשית, תורה אור ח), שקדמה

ב. אין הכוונה ל'שורש' במשמעותו אצל בעלי הדקדוק, אלא לאותיות שמהן מורכבת המילה (וצירופיהן).

ג. ונרמז דייקא בתיבת 'אנוכי', כי מדרגה זו אין נברא הידוע אותה, אלא הוא יתברך לבדו, 'שהוא הדעת והוא הידוע והוא הידוע' (שמונה פרקים לרמב"ם, פ"ח).

אלפים שנה לעולם (ב"ר ח, ב. תנחומא וישב ד. תיקוני זוהר חדש צח ע"ב), וזהו 'אאלפך' - פעמיים אלף (פי' ר"מ בוטריל על ספר יצירה פ"ד, בשם רב האיי גאון. תורת העולה לרמ"א ח"ג פל"ז. עמק המלך, שער א פ"ד).

על תורה זו נאמר "וְאֵלֶּיהָ שְׁעִשְׁעִים יוֹם יוֹם" (משלי ח, ל), ופירשו חכמים (תנחומא וישב ד. שהש"ר ה, א [יא]) ש'יום יום' הן אותן אלפים שנה, שהרי יומו של הקב"ה הוא אלף שנים (תהלים צ, ד), ובאותו זמן היה הקב"ה משתעשע בה (שבת פט, א). וביאור ענין 'שעשועים', הוא לפי הנראה לפנינו, שכל פעולה שאדם עושה בעולם הזה היא לצורך תכלית מסויימת, ואילו הפעולה עצמה אינה אלא אמצעי להגיע לאותה תכלית. אך בשעשוע הפעולה עצמה היא התכלית - להשתעשע, ואינה אמצעי להגיע לתכלית אחרת. וכך אותה תורה קדומה היתה כולה שמותיו של הקב"ה (זוהר שמיני לה ע"ב), וביאר הרמב"ן (הקדמה לספר בראשית) 'ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה (ירושלמי שקלים פ"ו ה"א) בענין הזה שהזכרנו, שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות, והיה אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות, ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה. ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות, ונמסר לו על פה קריאתה בשמות'. כלומר, שהתורה היתה קיימת באופן של 'תורה לעצמה', שהיא יכולה להיקרא ולהתפרש בצירופים אין מספר, שאין בהם תכלית אחרת חוץ מעומק החכמה עצמה^ד. ורק כשניתנה לישראל וירדה לעולם, הרי יש בה גילוי של 'תכלית', דינים והלכות שלימודם הוא 'על מנת לקיים' תרי"ג מצוות (ואף שגם בהאי עלמא יש הרבה והרבה חלקים בתורה שאין לימודם לצורך מעשה, אלא משום יגדיל תורה ויאדיר, מכל מקום גם בהם יש מהלך של 'תכלית', להגיע לעומק ההבנה, וזה על ידי התעמקות ופלפול, והתחבטות בקושיות ותירוצים. אבל בתורה שלעתיד לבא נאמר 'נִתְּתִי אֶת תּוֹרָתִי בְּקֶרֶךְ וְעַל לֶבָם אֶכְתְּבֶנָּה. וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו לֵאמֹר דַּע אֶת ה' כִּי כֻלָּם יִדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנִם וְעַד גְּדוֹלָם' [ירמיהו לא, לב-לג]. והיינו שאופן הלימוד יהיה באופן של ידיעות גלויות, ומלאה הארץ דעה את ה'. וזו היא תורה שלמעלה מחכמה ובינה).

ובעומק, בכל שעשוע יש תנועה, והתנועה היא בין ההפכים. כלומר, כשאדם עושה פעולה הנצרכת לו לתכלית מסויימת, הרי כרגע יש לו צורך, או חסרון

ד. עיין קדמת העמק (הקדמת הנצי"ב לביאורו על שאלות דרב אחאי גאון, מאמר ב, אות ז) ש'תורת שעשועים' היינו תורה לשם חכמה, לא לצורך מעשה (וכ"כ באגרות וכתבים פחד יצחק, אגרת ב).

ובעומק, בשעשוע ישנם שני חלקים, התנועה עצמה, וצורת התנועה היא באופן של שמחה ותענוג. וכך בלימוד התורה, התנועה עצמה היא לימוד 'לשמה', בלא שמחה ותענוג, וצורת הלימוד הוא באופן של שמחה ותענוג, שורש לישל לשמה.

מסויים, ועל ידי הפעולה הוא משלים את צרכו, או ממלא את חסרונו, ובוה הוא משנה את המציאות לרצונו. אך בשעשוע, האדם מגביל את עצמו, והוא מחליט שעכשיו רצונו לרוץ מהכא להתם, או לזרוק מקל זה למקום זה, וכיוצא בזה, אך ביכלתו להחליט גם להפך, שאין מציאות המכריחה אותו לעשות דוקא פעולה זו, אלא הכל תלוי ברצונו. נמצא שבין אם יעשה את הפעולה ובין אם לאו, המציאות אינה משתנה. וזה עומק שורש המילה 'שעשוע', שהמילה 'שָׁעָה' היינו פָּנָה, נתן לב (בראשית ד, ה), וב'שעשוע' האדם 'שועה' לכאן ולכאן ('שע' 'שע', שיעה כפולה), כי אין טוב ורע, ותנועה לתכלית מסוימת, אלא שבכל פינות שאתה פונה אין כאן אלא שעשוע ושמחה.

ובקבלת מהר"י סרוג (מתלמידי האר"י) מתבאר שהשעשוע אינו רק מדרגה עצמית של התורה, אלא מהלך יסודי בכל הבריאה^ה. וכך כתב בספר נובלות חכמה (ליש"ר מקנדיאה, עלה ב), 'שכדי שיברא העולם שבו יתפרסם ויגלה ויראה כבוד ה' לעולם, היה צריך שישמח במעשיו המצויירים מקדם לפניו, שהיו בכח יכולתו להוציאם לאורה. ואמרו חכמים (תנחומא שמיני ב) ששמחה גדולה היתה לפניו ביום שנברא העולם. שכשהגיע עת לחננה כי בא מועד מכח ציור הצדיקים^י בסוד מיין נוקבין^ח, שמח שמחה גדולה ונשתעשע בעצמו, והבהיק מתוכו אל תוכו. ומאותו נענוע שָׁכְלִי מחלקי עצמו אל עצמו הנקרא 'שעשוע'^ט, נפוצו מעיינותיו חוצה, כדמיון ספוג מלא מים שכשמתקמץ או מתקבץ נסחטים מימיו, ומים רבים מן המקדש מפכים, והם כזרע לעולמות', ע"כ. הרי מבואר, שהשעשוע בתורה שנבראה קודם העולם, והשעשוע בישראל, שעלו במחשבה קודם בריאת העולם (ב"ר א, ד), הן הנה היו המהלך לכל הבריאה כולה, ולשמחה הגדולה ביום שנברא העולם.

ויתירה מכך, במקור הדברים ('שבר יוסף' למהר"י סרוג, אות א) מתבאר שהשעשוע הוא גופא הסיבה לכח הדין, שהוא שורש ה'חקיקה' (-הצמצום). והביאור הוא

ה. הוא מהלך שונה ממהלך ה'צמצום' המבואר בכתבי מהר"י.

ו. ע"פ הפוסק (תהלים קד, לא) "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם - יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו".

ז. שגם עליהם נאמר "אור צִדִּיקִים יִשְׁמַח" (משלי יג, ט. ועי' חגיגה יב, א), ובהרחבה, כל ישראל נקראים "יְלֵד שְׁעָשָׁעִים" (ירמיהו לא, יט).

ח. פירוש, כדי שלא לשנות מחוק הבריאה, שאין השפעה מלמעלה בלא תנועה והתעוררות מלמטה.

ט. ומהפנים הללו, 'שעשוע' הוא כפל של 'ש"ע נהורין' (עי' עץ חיים שער יג פ"ג-י"ד, ודרך מצוותיך לבעל צמח צדק, מצות נר חנוכה אות ב). והיינו הארת פנים מכל צד, פנים בפנים, ללא 'אחור' והסתר פנים.

כאמור, שהשעשוע הוא התנועה בין ההפכים, וההיפך מבלתי בעל גבול, הוא הגבול'. והוא מה שמתבאר מדברי הנפש החיים (שער ג פ"ד), שכל הצמצום הוא 'מצידו', שכל הבריאה והנבראים לא יתכנו אלא אחר הצמצום, אך 'מצידו' יתברך הצמצום אינו קיים, 'אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם' (ילק"ש ואתחנן תתלו. ברכת 'המקדש את שמו ברבים'). וזה גופא השעשוע (וכביכול, כאדם המשתעשע ו'מגביל' את עצמו), שני הפכים בדבר אחד.

בחקתיך אשתעשע

נאמר בתהלים (ק"ט, טז) 'בְּחַקְתִּיךָ אֲשַׁתְּעֶשֶׂע', שגם בהאי עלמא, לפי ערכנו יש לנו להשתדל להגיע לתפיסת מה במדרגת 'תורת שעשועים'. וכך אמרו חכמים (זוהר אחרי מות סז ע"ב), 'זכאן אינון ישראל מכל עמין, דקודשא בריך הוא יהב לון אורייתא קדישא, ואורית לון נשמתין קדישין מאתר קדישא, בגין למעבד פקודוי ולאשתעשעא באורייתא. מאן אינון שעשועי, אורייתא, דאורייתא שעשועים אקרי, דכתיב ואהיה שעשועים יום יום'. וכתב רבינו יונה (אבות פ"ב מ"ח), 'וכשאתה מיגע את עצמך בתורה השתעשע בה. הנה לך כי הבורא ברוך הוא היה משתעשע בה, ויש לך לעשות כן'.

והדרך להגיע למדריגה זו^א, מבוארת גם היא בפסוק הנ"ל, "הַחֲרָשׁ וְאַאֲלֶפֶךָ חֲכָמָה". כי כשאדם מגיע ל'הַחֲרָשׁ', עד מקום שיד חכמתו מגעת, ויותר משם אינו משיג, אלא שמכיר הוא בחכמה העצומה והנוראה הגנוזה בתורה. בבחינה זו הוא מגיע (בערכו) למדריגת 'אפיסת המוחין' (ע"י פרדס רמונים שכ"ג פ"א), ומתוך התבטלות עצמו ושכלו הוא נדבק ב'אין', מקור החכמה (ע"י תיקוני זוהר ע, קכז ע"א), בבחינת 'כלתה נפשי', ואזי מושפע עליו ממקור חכמה סתימתאה ('והחכמה מאין תמצא') מאור התורה הקדומה, שכולה שמותיו של הקב"ה^ב, ומתקיים בו 'נגילה ונשמחה בך, בהקב"ה, בך, בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורה' (שהש"ר א, ג).

י. ובעומק, כשם שהנברא הראשון, אור א"ס שגנוזות בו עשר ספירות, הוא גם 'אין סוף', וגם שורש לגבול, כך התורה, 'אֶרְכָּה מְאֹרֶץ מִדָּה וְרִחְבָּה מִנִּי יָם' (איוב יא, ט), אך מאידך גבול יש לה, שאם חיסר בה אות אחת, פסלה (מנחות ל, א. רמב"ם הל' ס"ת פ"י ה"א).

יא. ע"פ תורת המגיד (ליקושים, ד"ה א-ל הוא, עמ' קפג), אור המאיר (וישב, ד"ה ועוד יש תועלת), וקדושת לוי (בשלח, ד"ה או יבואר).

יב. וצריך להיות האדם חכם ומבין מדעתו, לנהוג בעבודה זו באופן של 'רצוא ושוב', שלא להרס גדרי הדין, או לצאת מגדר ישובו של עולם. ויתירה מכך מבואר בתורת המגיד (שם) ובאור המאיר

מבנה הספר

נבאר בקצרה את משפט הספר ותבניתו.

בכל ערך בלשון הקודש (בדרך כלל), יהיו המדורים הבאים -

עבודת ה' - מאמר (או כמה מאמרים) המקיף נקודה אחת שבשורשו של הערך הנידון, מבארה בבהירות, ומוציא ממנה מסקנה מעשית בהלכות דעות, הנוגעת לעבודת ה', עליה צריך אדם לעבוד שתיקבע במוחו וליבו.

מחשבה - מאמר (או כמה מאמרים) הנוגע בשורש הערך הנידון, ומתוכו מאיר ומתפשט לכל הענפים, ל"ב נתיבות חכמה, וברצוא ושוב חוזר וקושר את הענפים לשורש. כדרכו של הרמב"ם, שליטת וקיבוץ מכל חלקי התורה וסידר את ההלכות המפוזרות אחת הנה ואחת הנה - כן נעשה בספר זה בענייני אגדה (האוצרים בקרבם גם ענייני מחשבה וקבלה, בהפשטת לשון הסוד), ומתוך קיבוץ רוב ככל שורשי הפרטים מחלקי הפרד"ס (פסוקי המקרא, מאמרי חז"ל בתלמודים ובמדרשות, וספרי הגאונים הראשונים והאחרונים, בהווית דאביי ורבא, בהלכה ובאגדה), וקשירתם בשורש, מתגלה איחודם בחכמה, 'כולם בחכמה עשית', ואזי נולדים מזה חידושים, פירות עץ הדעת טוב. ובזה מתגלה היקף ועומק ההרכבה שבכל תיבה ותיבה מלשון הקודש.

רל"א שערים - ביאור צירוף אותיות הערך הנידון, והתגלותן בצירופיהן וחילופיהן זו עם זו, בתיבה זו ובתיבות אחרות.

קבלה - סדר השתלשלות - השתלשלות האור משרשו, אור אין סוף, בכל המדרגות שתחתיו מלעילא לתתא, גם באופן של פרצופים וספירות. וביאור היאך מתראה הערך הנידון בכל מדרגה ובכל בחינה (ודעת לנכון נקל שמדור זה הוא מים שאין להם סוף, וכל נקודה ונקודה אפשר להרחיבה למערכה רחבה ועמוקה, ואין כאן אלא 'מראה מקום', וראשי פרקים לחכם ומבין מדעתו).

(שם), שמדרגת אל"ף קמוצה, דהיינו לימוד לעצמו 'אלף' לשון לימוד, כמו 'אאלפך חכמה', יש לרדת למדרגת 'אל"ף' פתוחה - לימוד לאחרים, וחוזר חלילה. כי כל זמן שמלמד לאחרים, והמחשבה טרודה לפלוט, לא בלע, ואינו מקבל השגות שכליות ממדרגה עליונה יותר. אך מאידך, כשאדם אינו מוציא את השגותיו מן הכח אל הפועל, זה עצמו נותן גרעון בהשגתו, ועוצר ממנו את ההשפעה. ולכן דברים אלו לא נאמרו אלא לאיש משכיל וחכם הכולל, המבין מדעתו לעבוד את הקדוש ברוך הוא באמת ובתמים, ויכול להבין להיכן הדברים נוטים.

קבלה - שורשי הסוגיא - בענינים הנוגעים לערך הנידון, ביאור עיקרי הענינים, ועיקרי השיטות השונות שבו. דבר זה הוא לתועלת הן למתחילים בחכמה, להבנת הענין בקלות. והן ללומדים, לקבץ נפזרים ממקומות שונים ולסדרם בסדר ראוי ונכון, בבחינת דן המאסף לכל המחנות (ומעט מזעיר נתחדשו חידושים במדור זה).

יזכנו השי"ת להשלים את המלאכה, ולהוציא את שאר הכרכים הבאים לאור עולם, צירוף אחר צירוף. ויהי רצון שיתקבלו הדברים בלב לומדי התורה, ויאיר העולם כולו באורה של תורה, באורו יתברך שמו.

מבוא

תורת האותיות

צירופי וחילופי אותיות

בספר יצירה (פ"ב משנה ד-ה) איתא, עשרים ושתים אותיות יסוד קבועות בגלגל, בשתי מאות ושלשים ואחד שערים, וחוזר הגלגל פנים ואחור. צרפן שקלן והמירן א' עם קלן וקלן עם א', ב' עם קלן וקלן עם ב', וקלן חוזרות חלילה, ונמצאות במאותים ושלשים ואחד שערים, ע"כ.

ביאור הדברים, כי חילוף האותיות לא שייך אלא משום שיש ביניהם 'השתוות'. והיינו שלמרות שלעינינו אות אל"ף אינה אות ב"ת, וכן בשאר האותיות, מכל מקום זה דוקא לאחר הירידה וההשתלשלות לאותיות נפרדות, אך בשורשן, באחדות הפשוטה של ה'אין שלפני היש', כל האותיות שוות הנה, ובמדרגה זו ובעולם זה של 'אני הוי"ה לא שנית' (מלאכי ג, ו), אין שינוי בין האותיות, ואפשר להחליפן זו בזו (ויתירה מכך 'שקלן' היינו שהן שקולות זו כזו. והיינו שמתגלות באותיות גם בחינה שהן שוות, וגם בחינה שהן שונות זו מזו). וכערך ההתנוצצות של ה'אין' בעולם הזה, כך מתגלה ענין צירוף וחילוף האותיות.

זהו ענין 'תורתו של משיח', שעניינה היא 'בצרופא דאלפא ביתא' (זוה"ק שלח קעג ע"א), ולכן 'תורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח' (קה"ר יא, א [ח]), ואיתא בשם הבעל שם טוב נשמתו עדן, שכשיבוא משיח במהרה בימינו, ידרוש כל התורה מרישא לסיפא על כל הצירופים שבכל תיבה ותיבה, ואחר כך יעשה מכל התורה תיבה אחת ויעלו צירופים לאין מספר וידרוש על כל הצירופים (בעש"ט עה"ת, בראשית א. וע"ש בביאור 'בלבבי משכן אבנה' על שתי הדרגות המבוארות כאן, צירוף האותיות שבתיבה עצמה, וצירוף כל התורה לתיבה אחת). והיינו שהוא יגלה את שורשה של כל התורה, שהוא ה'אין' (עי' תיקוני זוהר ע, קכז ע"א, 'אין' - א', כתר עלאה, י', חכמה, י', בינה), ומכח זה יהיה ניתן להבין את עומק ענין צירופי וחילופי האותיות.

אש דת

ביתר ביאור, מבואר בגמ' (ר"ה לב, א) בענין 'עשרה מאמרות' שבהן נברא העולם, והגמ' מקשה דאין אלא תשעה 'ויאמר' במעשה בראשית, ומסקינן 'בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב בדבר ה' שמים נעשו', ע"כ. וביאר בתולדות יעקב יוסף (ריש פרשת בראשית ד"ה וז"ש בראשית) דמאמר 'בראשית' הוא תחילת השתלשלות האותיות, וזהו 'בראשית ברא אלקים את' - דהיינו האותיות מא' עד ת'. הרי שתיבת 'בראשית' היא למעלה מן האותיות, ולכן היא נקודת ה'אין', שורשן של עשרה מאמרות, שכולם כלולים בה.

מתחילה היו האור והחושך משמשים בערבוביא (רש"י בראשית א, ד, ע"פ ב"ר ג, ו), והיינו שהאותיות, שהן אש שחורה על גבי אש לבנה (ירושלמי שקלים פ"ו ה"א, תנחומא בראשית א, וזה"ק אדרא רבא נשא קלב ע"א), היו מעורבות ומאוחדות בשרשן, שהרי מה שמבדיל בין האותיות הוא הגויל החלק, והיינו שהלובן של האש הלבנה, שעליה כתובה האות באש שחורה, מבדיל בינה ובין האותיות האחרות. אך כשהאור והחושך - האש השחורה והלבנה - משמשים בערבוביא (לא בערבוביא מלשון בלבול, אלא בנקודת ההתאחדות השורשית), אזי אפשר להחליף ולהמיר את האותיות זו בזו.

נמצא שהמאמר הראשון, 'בראשית', הוא למעלה מן האותיות וקודם להן, והמאמר השני הוא אחר שנאצלו האותיות, ואז 'ויבדל אלקים בין האור ובין החושך', האור - זה ספר בראשית, שבו נתעסק הקדוש ברוך הוא וברא את עולמו (ב"ר ג, ה).

וביתר עומק, הלובן שבין אות לאות, שהוא המבדיל ביניהן, הוא עצמו נקודת ה'אין' (שהרי לובן הוא כגויל ריק, שלא נכתב עליו) שמכחה ניתן לצרפן ולהחליפן.

ובאמת בתיבת 'צירוף' בלשון הקודש יש בה שתי משמעויות: א', צירוף חלקים, ב', מעשה 'צורף', המסיר ומבדיל את הסיגים והפסולת. וכך הוא גם במציאות המתראית לעינינו, כאשר רוצים להדביק שני דברים, צריך לבטל קצת מה'יש' שביניהם, ולהעלותו למדרגת 'אין' (בין אם בניקוי או הסרת הגבשושיות שבמקום החיבור, ובין אם בביטול החלק הגלוי שבהם), ורק כך ניתן לצרפם.

א. גם המילה 'אות' מורה על צירוף, מלשון 'את', דהיינו 'עם'. וכך אמרו על האותיות (ספר יצירה פ"ד מ"ח), 'כיצד צרפן, שתי אבנים בונות שני בתים' כו'. שצירוף האותיות זו לזו הרי הוא צירוף כוחותיהם, הבונה קומה שלמה.

עד אין מספר

נתבאר ש'נשמת' העולם כולו הן אותיות התורה² (אף שהן 'כלים' ביחס לאורות שמהן השתלשלו), וכמו שהנשמה עצמה יש בה חמשה חלקים נרנח"י כנודע, וכל אחד מהם מתחלק לנרנח"י פרטיים עד אין קץ (ויש שישים ריבוא אותיות בתורה כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל, וכל נשמה ונשמה בעצמה מתחלקת לחלקים רבים, כמבואר בארז"ל), כך גם האותיות, אף שיש רק כ"ב אותיות, וה' אותיות סופיות, סך הכל ז"ך אותיות, מכל מקום הרי הן מצטרפות ומתחלפות במילוי, ומילוי דמילוי וכו' עד אין קץ.

וביתר עומק, כתב בתולדות יעקב יוסף (פרשת ויצא, ד"ה ויפגע במקום) שמעתי ממורי, כי אל"ף הוא סוד אלופו של עולם טמיר וגניז בגויה, ואות ב' הוא ב' אלפי"ן, וכן ג' - ג' אלפי"ן, עד אות ת' - ד' מאות אלפי"ן, ע"כ. והיינו שאף שהאל"ף נסתרת, אלופו של עולם, מלשון 'במופלא ממך אל תדרוש' (חגיגה יג, א), והתורה מתחילה רק מבי"ת, בראשית, בחוכמתא (תרגום יונתן בראשית א, א, וזה"ק בראשית טו ע"א. ומ"מ חזרה וגילתה את האל"ף ב'אנכי ה' אלקיך', שמפי הגבורה שמענו, כנ"ל), זה רק אחר השתלשלות האל"ף לבי"ת, אבל בעומק גם הבי"ת היא שני אלפי"ן. ונמצא איפוא, שכל מה שיש בבריאה לעינינו הוא רק מכח המנין, כי לאמיתו של דבר הכל אחד בשורשו. וזהו שאמרו 'ברא את עולמו בשלשה ספרים, בְּסֵפֶר וסופר וסֵפֶר' (ספר יצירה פ"א מ"א. ועי' וזה"ק תרומה קלז ע"ב), שכל הבריאה היא בסוד הספר והמִסְפָּר (וידוע מה גדול חלקה של תורת המספרים בקבלה. והבין). ולכן התורה מתחילה בבי"ת, כי 'אחד' אינו נחשב מִסְפָּר עד שיש את המספר 'שנים' (שבלא זה, 'אחד' אינו נמנה ונספר), וממילא בי"ת היא תחילת הגלוי של הבריאה והנבראים, ואיסתכל באורייתא וברא עלמא (וזה"ק תולדות קלד ע"א).

ב. אמרו חז"ל (פסחים פז, ב) שכששבר משה את הלוחות, היו האותיות פורחות באויר, כשם שהנשמה פורחת מהגוף בעת המיתה. ולכן אמרו על תלמיד חכם שמת, שדומה לספר תורה שנשרף (מו"ק כה, א), כי הצדיק והת"ח מעלה את כל המציאות לדרגת אותיות, ועבודתו היא שלא לראות בשטחיות את המציאות הנראית, אלא את עומק הדבר, את האותיות שהן 'נשמת' הבריאה (ועיין תולדות יעקב יוסף פרשת ויצא, ד"ה ויפגע במקום, שזהו עומק 'לימוד תורה לשמה').

ג. וזה עומק הביאור במה שמצינו (שבת סט, ב) היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. אף שיתכן שהיום לא שבת, נמצא שנוהג ביום חול כשבת, הוא מצד ההארה של יום שכולו שבת ומנוחה, שמצד תפיסה זאת אפשר לתפוס גם את ימות החול כשבת, וכל החילוק ביניהם הוא במנין.

ובעומק הדברים, המנין מעיד על עצמו שהכל אחד בשרשו, שהרי המנין, אף שהוא מחלק ומבדיל את הנמנים זה מזה, הרי אפשר להמשיך ולמנות אותו עד אין סוף, שאין סוף למספרים. נמצא שהמנין שולל את עצמו, ואם כן תפיסת המציאות שהיא המנין נשללת מיניה וביה.

אות היא לעולם

אמרו חכמים (שבת קלח, ב) כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל. רבי שמעון בן יוחי אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו, ע"כ. והביאור הוא שיש שתי בחינות בתורה, בחינה של 'ספר' והיינו מלשון מספר, דבר המתחלק ומצטרף, ויש בחינה של 'שירה' (והקרא של 'כי לא תשכח מפי זרעו' מיידי בשירה), שהיא מלשון צמיד ואצעדה (ע"י ב"מ כה, א ורד"ה כשיר), והיינו דבר עגול, שאין לו התחלה ולא סוף, ואינו מתחלק. והבחינה של 'תורת המנין' היינו הבריאה הנראית לעינינו, באמת תשתכח מישראל לעתיד לבא, בתיקון השלם כשהכל יחזור לשורשו. אבל העומק הקיים בתורה, שורש הדברים, שבו הכל אחד ומאוחד (נקודת ה'אין' שלמעלה מה'יש', והיינו ה'כי לא' דקרא), ע"ז נאמר שלא תשתכח מישראל.

לשון הקודש ושאר לשונות

כידוע, 'כשם שניתנה תורה בלשון הקודש, כך נברא העולם בלשון הקודש' (ב"ר יח, ד). שהתורה היא תבנית העולם, 'קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא'. ולכן לשון הקודש ואותיותיה הן בעלות משמעות לכשעצמן ביחס לבריאה (ע"י שבת קד, א, ועוד בהרחבה בהקדמה), ושאר שבעים לשון הן השתלשלות מלשון הקודש (ע"י רמ"ד וואלי בספר הליקוטים ח"א עמ' קפ, וחסד לאברהם מע"י ו נהר יא. אמנם ע"י ר"ן נדרים ב, א ד"ה ד"ה כל כינויי).

ומכל הלשונות, קובעת מקום לעצמה לשון ארמית, שהיא הקרובה ביותר ללשון הקודש (לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שקרוב לשונם ללשון תורה. פסחים פז, ב. וכך כתב רבי אברהם אבן עזרא, הובא בהקדמת 'מתורגמן' לרבי אליהו בחור, שלשון ארמית הוא לשון הקודש שהשתבש^ד), ויש לה קדושה מצד עצמה, שהרי אמרו חכמים (סנהדרין כא, ב) שניתנה התורה בימי עזרא בלשון ארמי. ובספרי (וזאת הברכה

ד. איתא בגמ' (שבת יב, ב) השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. ופירש הרא"ש (ברכות פ"ב ס"י ב) ש'לשון זה מגונה בעיניהן להזקק

שמג) מבואר שארמית היא אחת מארבע לשונות שבהן ניתנה התורה^ה (ועיין רש"י קידושין מט, א ד"ה ה"ז מחרף, סמ"ג עשין יט, ופסקי ריא"ז מגילה פ"ג הלכה א, ג). ועוד אמרו (ירושלמי סוטה פ"ז ה"ב. ב"ר עד, יד. ילק"ש הניאל תתרט) אל תהי לשון ארמי קלה בעינך, שבתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהקב"ה חלק לו כבוד, ע"כ (ובזוה"ק לך לך פח ע"ב אמרו שהוא 'לישנא דגלי קודשא בריך הוא באורייתא'). ובמדרש (לקח טוב בראשית ט, כז) אמרו, 'יפת אלהים ליפת. על שם יפת הרחיב לו הקדוש ברוך הוא, לשון ארמי הוא פותיה, הרחיבו'. והיינו כמבואר, שלשון ארמית היא 'הרחבה' של לשון הקודש (ע"י שו"ת הרמ"א [סימנים קכז-קל, בביאור דברי הרמב"ם הל' גירושין פ"ד ה"ח] בארוכה שלדינא לשון ארמית אחד הוא עם לשון הקודש. ובספר 'תרגום אברהם' לר"א בן הגר"א, האריך לבאר מילים בתרגום אונקלוס לפי לשון הקודש, ע"ש בהקדמה).

וכתב בליקוטי מוהר"ן (תורה יט) ועץ הדעת שיש בו שני כחות שהן טוב ורע, הוא אמצעי בין לשון הקודש, שהוא אשה חכמה, שכולו טוב, ובין לשון של שבעין עממין, שכולו רע. ועץ הדעת טוב ורע, זה לשון תרגום^ו, שהוא אמצעי בין לשון הקודש ובין לשון של שבעין עממין. ולשון עממין כשרוצים לינק מלשון הקודש, א"א להם לינק ממנו אלא ע"י לשון תרגום. ועיקר בניינה ושליומות של לשון הקודש, אינו אלא ע"י שמפילין הרע של התרגום, ומעלין את הטוב שבתרגום ללשון הקודש, שע"יז נשלם לשון הקודש, ע"כ.

ובעומק, נפילת הלשון ותיקונה היא ענין יסודי מאוד, המתגלגל והולך במהלך העולם. שכך אמרו חכמים (סנהדרין לה, ב) 'אדם הראשון בלשון ארמי סיפר' (דיבר). וביאר המהר"ל (חידושי אגדות שם) 'שהאדם בשביל שכולל היה, כל לשון שהיה יוצא ממנו, לא היה ראוי לו לשון פרטי, אך היה לו לשון ארמי אשר אינו לשון, ולא ניתן לשון ארמי לאומה פרטית' (ועיין עוד נתיבות עולם, נתיב העבודה יג, ופרדס יוסף בראשית, ב,

לר'. וביאר שם המעדני יו"ט (ז) מזה הטעם בעצמו, שזה הלשון קרוב ללשון הקודש הוא, משום כך הוא מגונה בעיניהן, לפי שהוא כמו לשון שנשתבש.

ה. ואף ש'כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות' (שבת פח, ב), אבל לישראל ניתנה התורה בארבע לשונות הללו (ורק בסוף ארבעים שנה שהיו במדבר, פירש להם משה את התורה בשבעים לשון, כדאיתא בתנחומא דברים ב).

ו. וע"ד רמז, שורש הרע ביסוד העפר (פ-רע), ואילו לשון ארמ"י הוא ראשי תיבות אש רוח מים יחד - ללא יסוד העפר, שורש הרע.

ז. אך מדברי חז"ל נראה שלשון ארמי שסיפר בו מיישך שייך לחטא עץ הדעת¹ (ולכן נקראה 'חוה', על שם חיויא, נחש בארמית. ע"י ב"ר ר' כ, יא. וע"י רבנו בחיי בראשית ג, כ. אך בלקח טוב בראשית ג, א, איתא, 'ובאיזה לשון דבר הנחש עם האשה בלשון הקדש', ע"ש), וכן כתב בעץ העת טוב (למהרח"ו, פר' כי תבא), שהנחש - שפיתה את חוה לאכול מעץ הדעת - הוא 'רמאי' אותיות 'ארמי' (וע"י רע"מ בהר קיא ע"ב).

וביאור הדבר, כי לשון הקודש הוא בבחינת 'כלל', סיבה לאחדות, כמו שנאמר (בראשית יא, א), **"וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וְדְבָרִים אֶחָדִים"**, ואילו שבעים לשון הם במדרגת 'פרט'. ואמרו חכמים (תנחומא, נח יט) **"שהלשון הראשון היו מדברים בלשון הקדש ובו בלשון נברא העולם. אמר הקדוש ברוך הוא, בעה"ז ע"י יצה"ר חלקו בריזות ונחלקו לשבעים לשון (שבדור הפלגה, על ידי שבלל הקב"ה שפתם, נפרדו הגויים), אבל לעוה"ב משוין כולן כתף אחד לקרוא בשמי ועובדין אותי, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'". ושורש קלקול זה התחיל על ידי הנחש, הרמאי הארמי, אב לכת מספרי לשון הרע (ב"ר יט, ד, 'התחיל אומר דלטוריא על בורא'), שעניינו הוא הפרדה בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו (ערכין טז, ב).**

וכן בגלות ישראל במצרים, אנו מוצאים שאחת מסיבות גאולתם היתה 'שלא שינו את לשונם' (מכילתא דרבי ישמעאל בא, מסכתא דפסחא ה. ויק"ר לב, ה), ומאידך, אחת הסיבות לאריכות גלותם היתה 'לשון הרע שיש ביניהן' (שמו"ר לב, א).

ובמתן תורה, שהיו ישראל 'כאיש אחד בלב אחד' (רש"י שמות יט, ב, ע"פ מכילתא דרבי ישמעאל יתרו, מסכתא דבחודש א), הרי הזמן הראוי לתיקון 'שפה אחת', וניתנה להם התורה בלשון הקודש ביחד עם לשון התרגום, שמכחו יתפשט התיקון גם לשאר הלשונות, עד התיקון השלם, 'אהפך אל עמים שפה ברורה'.

וכך אנו מוצאים שבמקומות רבים חז"ל מבארים מילים בתורה על פי שאר לשונות (ע"י שבת לא, ב. סג, ב. סנהדרין ד, ב. ועוד), וכל התלמוד נכתב בלשון ארמית² (ומהפנים

ז. ובדקות, ה'רוח ממללא' של אדם, מקורה ב'ויפח באפיו נשמת חיים' (אונקלוס בראשית ב, ז), והיינו לשון הקודש. אך כשדיבר אדם בלשון ארמי, הוא 'שפת הגוף', שהרי גופו מבבל נברא (סנהדרין לה, ב). וזה גופא היה גדר נפילתו של אדם הראשון, ממדרגת 'נשמה' למדרגת 'גוף' (כמו שכתב הרמח"ל בדרך ה' ח"א פ"ג).

ח. לשון ארמית גופא מתחלקת לשתיים, בארץ ישראל נהג 'לשון סורסי', ובבבל 'לשון ארמי' (סוטה מט, ב, וברש"י).

הללו שאר לשונות משמשות ללשון הקודש, וכשם שהנחש היה מעותד באופן מתוקן להיות 'שמש גדול', כמבואר בסנהדרין נט, ב). ובזה מאיר אור לשון הקודש בלשון ארמית ובשאר לשונות, ולכן בספר זה נתבארו שרשי מילים בארמית לפי שרשם בלשון הקודש, ועל ידי זה יפרו וירבו ויצטרפו פירות עץ הדעת לפירות עץ החיים.

ספר
אאלפך
חכמה

בלבבי משכן אבנא

אוצר האותיות

תורה לשמה
תורה שעשועים

איתא
אג - אג

ספר
אאלפך
חכמה

אני האותיות

תורה לשמה

תורה

שעשועים

איתא

אג-אג

